

SZTE hírek &gt; Hírchívum &gt; 2020. Július



## Míg nincs vakcina, a járvány elleni védekezés eszköze – több száz éve – a karantén

2020. július 10.

Miként hatottak a társadalomra a járványok? Többek között ezt kérdeztük dr. Pászka Imrétől, az SZTE BTK nyugalmazott professzorától, aki most készül „Együtthatások – reprezentációk II.” című kötetében az úgynevezett kis jégkorszakbeli pandémiákkal foglalkozik. Az erdélyi író, Cserei Mihályt idézve – „a contagiot, a fertőzést a communicatio, az érintkezés okozza” – állítja: míg nincs vakcina, addig a járvány elleni védekezés eszköze ugyanaz, mint több száz éve: kordon, karantén, vesztegzár...



Cikk nyomtatás



Link küldés

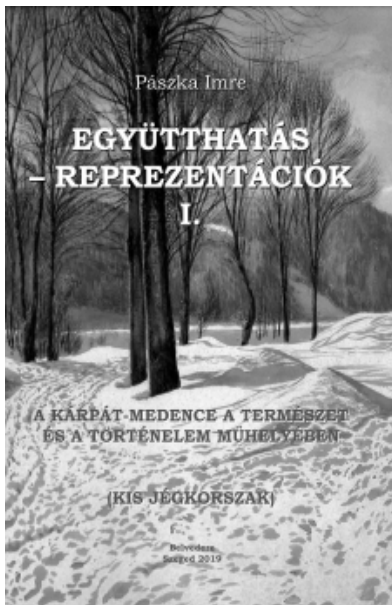
Tetszik 0

Tweet

– A járványokról gyűjtött bőséges erdélyi levéltári anyagot miként dolgozta föl a történész végzettségű szociológia professzor?

– A 9-13. századi melegedés – fellendülés időszakát feldolgozó, **„Társas világ környezeti”** című művem folytatásának tekintem az **„Együtthatás – reprezentációk I.”** főcímű könyvemet. A 14. században kezdődő és a 19. század közepéig tartó, viszonylag hűvös időszakban, az úgynevezett kis jégkorszakban az Európa közepén élő népcsoportok létfenntartását befolyásoló geológiai, biológiai, éghajlati, táplálkozási és antropogén tényezőket vettem sorra. A Belvedere Meridionale Kiadó gondozásában megjelent I. kötetemben a kortárs megfigyelők beszámolóira, szakirodalmi és levéltári forrásokra támaszkodva mutattam be **a Kárpát-medencében** képződő együtthatásokat **„a természet és a történelem műhelyében”**.

Most az **„Együtthatás – reprezentációk II.”** című könyvemen dolgozom. Ennek a **hamarosan nyomdába kerülő kötetnek a témája kifejezetten a járványok hatásának elemzése**. Legújabb könyvemben megvizsgálom a létfenntartás és az epidémia, a pandémia összefüggéseit. Kitekintek Északnyugat-, Közép- és Dél-Európa vidékeire az emberi történelem legpusztítóbb pestisjárványa, a 14. század közepén fekete halálnak nevezett pandémia időszakában. Nagyító alá teszem a Kárpát-medencében dúló pestisjárványokat, amelyeknek közös jellemzője, hogy – a források szerint – „Naponként nagyobbra gerjed, szaporodik, terjed...”. Elemzem a Birodalmi Egészségügyi



Főszabályt, az epidémia megfékezésének egyik eszközét. Végül a társadalmi rend felbomlásától kezdve a védekezés és viselkedés reakciók változatain át a temetkezések rendjének a felbomlásáig összegzem a pestishelyzetek reprezentációit.

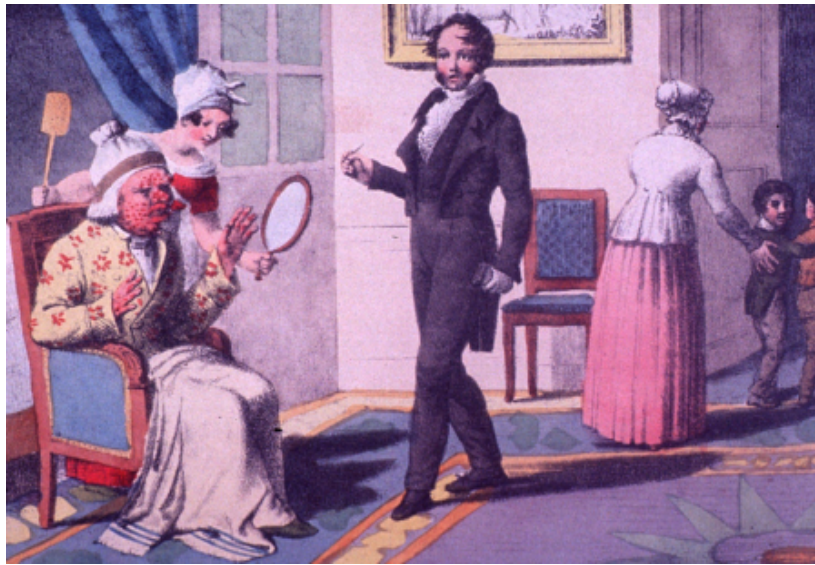
– A 14. és 19. század közötti folyamatok milyen tanulságokkal szolgálnak a jelen, a COVID-19-pandémia időszakában?

– Hasonló a járványok élettartamának alakulása, ami egy **harangalakú görbével** írható le. Az adott térben, például egy településen, a járvány kiterjedésétől számítva naponként fokozatosan emelkedik a fertőzöttek és az áldozatok száma, majd e folyamat eljut a csúcsra, amikor a napi áldozatok száma nagyon magas. Ezt követően fokozatosan csökkennek e számok, végül a járvány, szinte olyan hirtelen, ahogy jött, eltűnik. **A járványfolyamatnak mindhárom fázisa több hónapig is elhúzódhat. Ez a séma akkor érvényes, ha az adott vírusfertőzésnek nincs ellenszere, mint ahogy korábban a himlőnek, vagy az 1894-ig gyógyíthatatlannak számító pestisnek, vagy a 2014-ig pusztító ebolának, vagy a mostani koronavírusnak.**



– A korábbi járványok idején miként fedezte föl az ember a pusztító kórokozó ellenszerét?

– Hosszú folyamat eredménye a ragályos kórokozó ellenszerének a felfedezése. Például **az 1877 és 1977 között pusztító úgynevezett fekete himlő** ([https://hu.wikipedia.org/wiki/Fekete\\_himl%C3%85%C2%91](https://hu.wikipedia.org/wiki/Fekete_himl%C3%85%C2%91)) **100 éve alatt mintegy 500 millió embert ölt meg.** A **himlő** hagyományos – a török köznép által használt – ellenszerét a konstantinápolyi brit nagykövét felesége, *Lady Mary Wortley Montagu* tanulta el, és népszerűsítette a nők körében Angliában. Magyarországon és Erdélyben már hatóságilag kötelezték a gyermekek esetében a himlő elleni védőoltást, amit *Edward Jenner* angol orvos fedezett fel a 19. század elején. Ennek a „*vaccination*” elnevezést adta a tehén (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Szarvasmarha>)(himlő) latin neve, a *vacca* után.



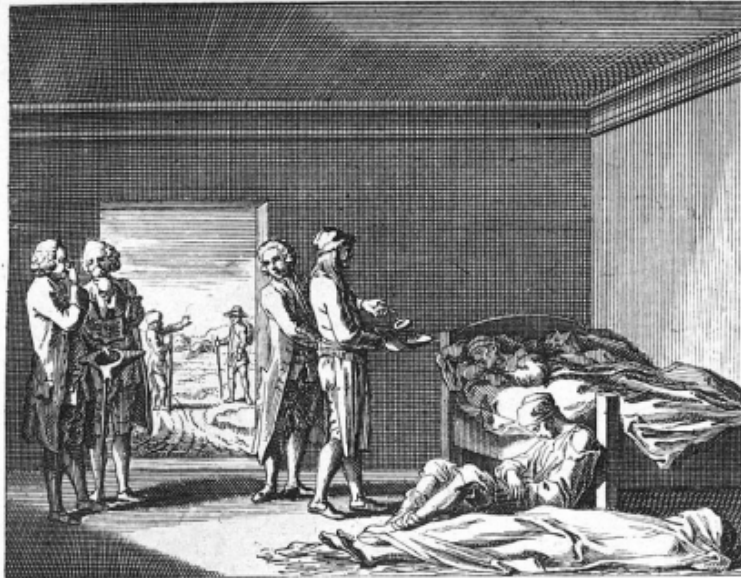
**A himlőnél hosszabb ideig tartott a pestis ellenszerének felfedezése.** Ha a suméroktól, vagyis „Krisztus előtti 16-15. századtól” számítjuk az 1932-ig eltelt időt, akkor **körülbelül négyezer éven át nem volt ellenszere a többször is pusztító pestisnek.** A fekete halálnak is nevezett pestisjárványnak, 1347 és 1351 között, Európa lakói közül minden harmadik áldozatul esett. A **pestis** (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Pestis>) **baktériumot** 1894 (<https://hu.wikipedia.org/wiki/1894>)-ben, a nagy kínai vagy más néven „hongkongi” (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Hongkong>) járvány” idején fedezte fel *Alexandre Yersin* ([https://hu.wikipedia.org/w/index.php?title=Alexandre\\_Yersin&action=edit&redlink=1](https://hu.wikipedia.org/w/index.php?title=Alexandre_Yersin&action=edit&redlink=1)) svájci (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Sv%C3%83%C2%A1jc>) orvos és bakteriológus. Bár az első pestis elleni ellenszert 1896-ban állították elő, de a betegség kezelésének megnyugtató eljárása 1932-ig váratott magára.

– *Hogyan alakult ki a járványok csillapításának, kezelésének mai rendszere?*

– Mindaddig, amíg nem volt meg a himlő vagy a pestis ellenszere, addig **az egyetlen megoldás a járvány elkerülésére a menekülés** volt. Az 1320-1352 között tomboló nagy pestisjárvány, az úgynevezett fekete halál Ázsiában, Európában és Észak-Afrikában pusztított. Erre emlékezve és reagálva **a 14. századot követő évszázadokban alakult ki fokozatos a kontinensünkön a napjainkban is alkalmazott rendészeti járványvédelmi intézkedések rendszere – kordon, karantén, vesztegzár –**, mert más megoldás nem volt, és egyelőre jelenleg sincs.



Ennek kezdetei a dalmáciai az itáliai tengerparti városállamokhoz, Raguzához, Velencéhez, Genovához kapcsolódnak, ugyanis az észak-afrikai, például etiópiai, egyiptomi, vagy a távol-keleti, például burmai, kínai endémiás gócból a pestist elsődlegesen a szárazföldi és tengeri távolsági kereskedelem útján-módján hurcolták be.



A 18. században, pontosabban **1770-ben vezették be a Habsburgok uralta területeken a Generale Normativum** ([http://real.mtak.hu/30273/1/balazs\\_kozegeszsegugy\\_1-2kotet.pdf](http://real.mtak.hu/30273/1/balazs_kozegeszsegugy_1-2kotet.pdf)) – **a birodalmi egészségügyi – Főszabályt**, amely a velencei tengerparti járványvédelem modelljét kiterjesztette a szárazföldre. Ebben főleg Erdély délkeleti – török tartományokkal szomszédos – határsávja volt érintett, mivel a 19. század közepéig szinte állandóan fenyegette a nagy fejedelemséget a pestisjárvány behurcolásának veszélye. Ennek megakadályozásában az **1764-ben Erdélyben felállított székely és oláh határőrezredek** játszottak jelentős szerepet, amelyek részei voltak a Habsburg területek déli határsávjában Dalmáciáig terjedő határ- és járványvédelmi rendszernek. Mindennek eredményeként Magyarországon az utolsó jelentős pestisjárvány az 1738 és 1742 közötti időszakban pusztított. Látni kell azt is, hogy nagy földrajzi felfedezésektől kezdve a további **ökumenizálódása figyelhető meg a járványoknak**.

– *Milyen rövid és hosszú távú hatásai lesznek a jelenlegi, a Covid-19-járványnak?*

– Azt előre nem lehet megjósolni, noha sokféle forgatókönyvről szólnak a tudósítások. Annyi bizonyos, hogy az államok igyekeznek majd bizonyos eszközök tekintetében, mint például akár a varrottú is, önellátók lenni. **A pestisjárványok nyomán** például a tömeges áldozatok miatt **munkaerőhiány lépett fel**. Például Angliában ilyen ok miatt hódított teret a juhtenyésztés a földművelés rovására.



Országoként – az érintettség nagyságrendjének függvényében – bizonyára lesznek eltérések, de nagy változásokra nem lehet számítani. Azon egyszerű oknál fogva, hogy az élet minden területén abbamaradt dolgokat folytatni kell, ez az élet rendje. Tehát **az állandó változásokban tobzódó életidegen, léttranszcendens elképzeléseknek ellentmond az emberiség évezredek tapasztalata. Ugyanis nem az elméletek és víziók az irányadók ilyen és hasonló helyzetekben, hanem az életet karbantartó és**

**működtető tapasztalatok.** Az elmaradásokat pótlendő működni fog a gazdasági globalizáció is, annak ellenére, hogy – mint azt az erdélyi székely *Cserei Mihály Históriajában* (<http://mek.oszk.hu/05600/05632/05632.pdf>) a pestis kapcsán megjegyezte –: „*a contagiót, a fertőzést a communicatio, az érintkezés okozza*”.

– A Covid-19-pandémia újabb és újabb hulláma nyomán újból és újból a hírek közé kerül az is, az emberek halmoznak. Vajon mikor lesz annyira fejlett a társadalmunk, hogy a józan ész erősebb lesz a félelmeinknél és megtanulunk másik ember szükségleteire is gondolni?

– Az ilyen és hasonló viselkedéseknek a szocializációhoz nem sok köze van. A viselkedések, magatartások ezen megnyilvánulásai **olyan reakciók, amelyek** – mint az élettudományok újabb eredményei is mutatják – **az „emberi természet” körébe tartoznak.** Vagyis bizonyos védekező ösztönökkel rendelkezik minden ember a születésétől fogva. Nem véletlen, hogy a világon mindenütt hasonló viselkedésformákkal találkozunk. De a korábbi századokban ez nem így volt. **Ma nincs világvége hangulat, mint a korábbi századok pestisjárványai idején, amikor a védekezéses viselkedéseknek szélsőséges megnyilvánulásai voltak, mert a járvány, ha elhúzódott, éhínséggel járt együtt,** és az emberek élelem tartalékai aratástól aratásig, ha kitarítottak. Az emberek kénytelenek voltak – bevásárlóközpontok hiányában – a természetben található élelempótlékok után kutakodni. Tapasztalati ismeretekkel rendelkeztek, vagyis tudták, a természet vad növényei és állatai közül mi ehető és mi nem, így sokan megmenekültek. Másfelől napjainkban is megfigyelhető, hogy **a járvány következményei leküzdésében nem mellékes a szerepe annak, hogy az adott térségnek milyen az éghajlata, földrajzi fekvése, domborzata, továbbá, hogy a népesség mennyire sűrűn lakta be** a vidéket.



– Mit gondol, milyen hatást vált ki egyes társadalmakban, ha esetleg nagyon megemelkedik a Gauss-görbe, vagyis magas számokkal szembesülnek az emberek?

– Látni kell, hogy **térben és időben a mostani járvány – akárcsak minden korábbi járvány –** egyenetlenül oszlik meg, **szétszórt.** Országoként, egyazon országban városokként és falvakként eltérő a fertőzés és a megbetegedés léptéke. A Covid-19-járvány elsősorban az inaktív, idősebb korcsoportokat érinti, kevésbé az aktív munkaerő-potenciált. Sokan felgyógyulnak, köszönhetően immunrendszerüknek és az orvostudomány fejlettségének, az orvosok hozzáértésének, akik ellenszer hiányában is képesek egyre több életet menteni.

– Jellemző lehet-e népekre a fokozott félelem a vírussal szemben? Ezalatt azt értem, hogy míg esetleg egy adott nép erősebben, hevesebben reagál, addig egy másik népcsoport könnyedebben veszi, másként fogja fel, másként éli meg a járvány időszakát?

– Amit tudunk, az az, hogy az emberek miként reagálnak. Ennek mentén bizonyos csoportok reagálása között lehetnek azonosságok és különbségek. Mindezt számokkal mérni lehet. Ezek a számok kétségtelen, hogy befolyásolják az emberek véleményét, magatartását. Mivel ilyenkor sokféle okoskodás bolyong a világhálón, **a mérvadó álláspont minden országban az állam által működtetett központi járványügyi bizottság nyilatkozata,** noha e testületek tagjai sem tévedhetetlenek, ám megbízhatóbbak, mint a különböző beállítottságú, szándékú „szakértők”, vagy a laikusok.

– Komoly probléma, az egyre gyakrabban felmerülő védőoltás ellenes magatartás. Olvastam biológus kutató professzortól egy olyan bejegyzést, miszerint féltő, ha lenne is védőoltás, azzal sokan nem is élnének. Létezik? Látna az elrettentő számokat is, fennmaradnak-e az áltudományos elméletek?



– Egyelőre nincs az új típusú koronavírus ellen vakcina. Azonban **a járvány idején a védekezést ellenző beállítódás nem új**: a pestisjárványok idején sok jámbor protestáns meghalt, mivel szigorúan követte az „eleve elrendelés”, a predesztináció tanát. Vagy: a muszlim világban, így az Oszmán Birodalomban a pestisesekkel úgy bántak, mint minden más, nem ragályos beteggel, vagyis ápolták őket a családban, ha meghaltak, akkor a ruháikat fölvtették a túlélők. Ezért nem véletlen, hogy Isztambulban szinte minden évben pestisjárvány tört ki, ami a balkáni kereskedők révén Erdély határainál is megjelent. Tehát itt jöhet szóba **a szocializáció, vagyis a vallási-kulturális beágyazottság meghatározta viselkedés és a járvány kezelésének az összefüggése.**

SZTEInfo – Z. A.

Fotók: P. I., internet

2020 nyarán, az SZTE virtuális könyvheti beszélgetés-sorozatában megjelent cikkek, ajánlók:

„A megismerés szintjei – Haikufüzér utazóknak” az SZTE geológus professzorától, M. Tóth Tivadartól  
(/sztehirek/2020-junius/megismeres-szintjei?folderID=52113&folderID=52113&objectParentFolderId=19396)  
A mesék birodalmában Mórocz Károllyal, az SZTE alumnusával (/sztehirek/2020-junius/mesek-birodalomban?folderID=52113&folderID=52113&objectParentFolderId=19355)

„Izgalmas belátni a történelem kulisszái mögé” – véli a PhD-értekezést író Szent-Györgyi-kutató könyvtáros  
(/sztehirek/2020-junius/izgalmas-belatni?folderID=52113&folderID=52113&objectParentFolderId=18250)

Egy kalandokkal teli könyv kalandos élete (/sztehirek/2020-junius/egy-kalandokkal-teli?folderID=52113&folderID=52113&folderID=52113&objectParentFolderId=19355)

Sors-cserepek – Erósztól a festővászonig (/sztehirek/2020-junius/sors-cserepek-eroszto?folderID=52113&folderID=52113&objectParentFolderId=19355)

Zelka, a fagyos Persephoné (/sztehirek/2020-junius/zelka-fagyos-persephone?folderID=52113&folderID=52113&objectParentFolderId=19355)

Aszterión, a csillagközi vándor (/sztehirek/2020-junius/aszterion-csillagkozi?folderID=52113&folderID=52113&objectParentFolderId=19355)

A kolozsvári és szegedi gyökerű Neohelicon a legjobbnak értékelt folyóirat a Springer kiadványai között  
(/sztehirek/2020-junius/kolozsvari-szegedi?folderID=52113&folderID=52113&folderID=52113&folderID=52113&objectParentFolderId=19396)

„Rajongani kell a választott médiumért” – véli Sebők Orsolya könyvillusztrátor (/sztehirek/2020-junius/rajongani-kell?folderID=52113&folderID=52113&objectParentFolderId=19355)

Az SZTE könyves beszélgetései az ünnepi könyvhéten és a Klebelsberg Könyvtárban (/sztehirek/2020-junius/szte-konyves?folderID=52113&folderID=52113&objectParentFolderId=51541)

Virtuális Könyvhét (/hirek-esemenyek/online-esemenyek?calendarID=16361)